

LXXI
LIBROS
N. T.

Contenta.

1. Georgij Calixti Commentar. in quatuor priorum capitulum Geneseos Expositio literalis. 2. Historia Iosephi sive XII posteriorum capitulum Geneseos Expositio literalis. 3. Exodij XX priorum capitulum Expositio literalis. 4. Lex Dei Mosaica. in classes iuxta Decalogum digesta et ubi cum Ceremonialibus atq; iudicialibus eo pertinentibus Lexibus exposita. 5. In Prophetas Priores. 6. Expositio Oraculi de 70 hebdomatibus Danielis. 7. de Usuris & Nullo.
2. Georgij Calixti Concordia quatuor Evangelicorum scriptura et locorum etc. Explicatio.
3. Georgij Calixti Historia Magorum. e cap. 2 Matthaei.
4. In Acta Apostolorum expositio literalis.
5. In Epistolam S. Pauli ad Romanos.
6. In Epistolam S. Pauli ad Corinthios priorem et posteriorem.
7. In Epistolam S. Pauli ad Galatas.
8. In Epistolam S. Pauli ad Ephesios.
9. In Ep. S. P. ad Colosenses.
10. In Ep. S. P. ad Thessalonicenses priorem.
11. In Ep. S. P. ad Philippenses.
12. In Ep. S. P. ad Titum.

Sammelband

LG 366.

//.
GEORGII CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN
ACAD. IVLIA PRIMARII
PROF.

IN EPISTOLAM
SANCTI APOSTOLI PAVLI AD
THESSALONI-
CENSES PRIOREM

EXPOSITIO LITTERALIS.
QVOMODO ILLA ANTE ANNOS XXIIIX, QVVM PVBLICE
PROPONERETVR EXCIPI POTVIT.
NUNC PRIMUM EDITA.

BRVNSVIGAE,

Typis & sumptibus ANDREAE DVNCKERI,
M. DC. LIV.

IN EPISTOLAM
SANCTI APOSTOLI
PAVLI AD THESSALONI-
CENSES.
PRIOREM
EXPOSITIO LITTERALIS.
PROOEMIUM.

Thessalonica urbs Macedo-
niæ, quæ olim dicta Halia, à Caf-
sandro condita. Cum autem Phi-
lippus Amynthæ filius Thessalos
ibi vicisset, novum id nomen sor-
tita fuit: ita quidem Stephanus
de urbibus: qui tamen aliam quo-
que ex Lucillo Tarræo nominis
originem adfert, nempe ab uxo-
re Philippi hoc deductum fuisse.

Sita est in ora sinus Macedonici medio flexu littoris, ut scribit
Plinius lib. 4. cap. 10. Ptolomæus locat in Amphaxitide regio-
ne inter Chabrim & Echedorum fluvios. Geograph. 1. 3.
cap. 13. Sinum cum ipse tum Strabo lib. 7. Thermaicum ap-
pellant, quem Pomponius Mela Mecibernæum flexum, suo
tempore, quod Apostolorum ætatem paulum antevertit,
hominum copia præ aliis floruisse testatur Strabo. Neque
vero dubium est, cum Metropolis Macedoniæ, habita fue-
rit, quin & loco commo- do ac mercimoniis opportuno sita

fit, unde pristinam celebritatem & magnitudinem, hodie quoque sub servitute Turcica servat. Fatiscente enim imperio orientali, annisante occasum ejus xxix. æræ Christianæ cō cccc xxiii, cum de urbe adversus Turcorum vim tuenda, Constantinopolitani Imperatores desperarent, Venetis eam vendiderunt, quibus vix annos octo possessam eripuit Amurates II. anno Christiano cō cccc xxxi. Videat, cui lubet, Laonicum Chalcocondylam, qui Thermam vocat, nomine congruente cum vicini sinus appellatione, de rebus Turcicis lib. iv. Et historiam Musulmannam Leonclavii lib. xiv. Ex eo Turcis servit, Archiepiscopatu nihilominus insignis, potissimum vero Emporio nobilis, ut ob amplitudinem, opes & frequentiam, quæ Judæis magnam partem constat, reliquis hodiernæ Græciæ urbibus ab iis, qui viderunt, anteferatur. Dicitur truncato & detorto antiquo vocabulo, Salonichi, sinusque cui ad sita Golfo de Salonichi. Sed hisce obiter adnotatis ad rem nostram propius accedamus. Thessalonicam venerat Paulus, ibique Evangelium prædicarat non sine fructu. Cæterum ab infidis Judæis tumultu excitato, cum qui crediderant magnis affecti molestijs, tum Paulus urbe excedere coactus, primo Beream, deinde Athenas se contulit; ut est Actor. 17. ab initio capitis usque ad v. 16, Athenis autem subsistens de fidelibus, qui Thessalonicæ erant, ne afflictionibus succumbentes Evangelij tæderet, sollicitus, ad eos stabiliendos & exhortandos Timotheum misit, ut est hac ipsa Epist. cap. iii. 1. 2. 3. Cum autem ad Paulum rediisset Timotheus, lætumque nuncium de firma Thessalonicensium fide & charitate attulisset, hanc ad eos scripsit Epistolam, qua constantiam gratulatur, & laudatos ipsos in fide porro fortiter servanda confirmat, cap. I. Quam fidem & doctrinam quanta industria & integritate Apostolus prædicaverit, & isti quanta promptitudine & alacritate

critate susceperint, cap. II, exponit, additque de suo ipsos in-
visendi desiderio; quod cum expleri aliter non potuisset,
misisse se Timotheum, à quo reverso tam lata audierit, ut
DEO maximas gratias agat, & eorum perseverantiam assiduis
p recibus commendet, cap. III, Deinceps hortatur ad sancti-
moniam vitæ, mutuam charitatem, & studium quietis.
Prohibet enim defunctos more gentilium lugere; eaque
occasione, seriem nostræ resurrectionis & adventus Domi-
ni describit, cap. IV. Cum autem tempus adventus sit incer-
tum & incompertum, monet, ut semper ad eum excipiendū
sint parati, tandemque epistolam variis admonitionibus
concludit, cap. V. Hanc vero, uti eam quoque quæ sequit-
ur, omnium quas Paulus scripsit primas esse, communis &
admodum probabilis est sententia. Athenis missam esse
habet subscriptio in plerisque exemplaribus græcis: Sed ve-
rosimilius est, Corinthi scriptam, Thessalonica videlicet
Berœam Paulus migravit, ut supra diximus. Berœa, relicta
ibi Silâ & Timotheo, Athenas, quos tamen eodem mox ve-
nire iussit. A & XVII, 14. 15. Athenis Timotheum ad Thessa-
lonicenses ablegavit: & libuit, inquit, nobis, ut soli Athenis de
relinqueremur, hic cap. III, I. Igitur Berœa nondum venerat
Silas, aut Timotheo comes fuit additus, etiamsi id reticeat
Paulus, & Timothei tantum quacunque de causa sive ut no-
tioris, sive ut aliquantum celebrioris, quo memorato alte-
rius quoque recordaturos non dubitaret, mentionem faciat.
Athenis, ubi haud diu videtur hæsisse, Corinthum digressus,
hac in urbe annum & sex menses commoratus est, eo que ad
ipsum venerunt ex Macedonia Silas & Timotheus, A & cor.
XVIII, 1, 5, II. Epistolam autem scripsit post reditum Timothei
è Macedonia, hic cap. III, 6. Igitur Athenis non scripsit, sed
Corinthi. Adjungit autem sibi sub initium Epistolæ in sa-
lutatione Silam & Timotheum, quod Corinthi, unde scri-

bebat, uterque adessent, etiam Timotheus, vel potius uterque Thessalonicam nuperrimè adiiissent, & officio consolationis & exhortationis defuncti, ad Paulum jam rediissent. Quem enim Acta Silam vocant, eum Paulus in duabus hęc Epistolis Silvanum dicit, ut recte iudicat Theodoretus, nomine Hebræo in aliud vicinum, cui latinę & Græcę aures affueverant, deflexo, quâ ratione ipse Apostolus Saul olim dictus, Paulus appellari cœpit. Actor, xiii. Dupliciter itaque fallitur Hieronymus, & quod Sila apostolus putat significare, cum potius denotet fortunatum aut tranquillum, & quod mendum in textum Epistolæ irrepsisse, & pro Silvano Silam rectiùs scribi, existimat. Verba Hieronymi ad Damasum sunt epistola 143, extremâ: *Sciendum Silam collegam Pauli linguâ Hebræâ Apostolum dici, qui cum eo nonnullas epistolas scribit, & vitiosè Silvanus legitur pro Sila, cum Silvanum in Apostolorum Actis non legamus.* Chrysostomus quæstionem movet, quare Silas sive Silvanus Timotheo præponatur, & respondet: *Fortè hoc ideo factum est, quod Timotheus pro magna sua modestia ita fieri rogaverit.* Cæterùm Silas, qui nuper una cum Paulo Philippis carcerem sustinuisset, erat isto præsertim tempore Timotheo multo celebrior, fortassis etiam ætate maior; Cum non solum hic, sed ubicunque junguntur, ut Actor. xvii, 14, 15. & xix, 5. Timotheo præponatur. Neque vero tum, ut hodie à talium rerum curiosis fieri amat, magnâ inter eos, qui alij alios honore prævenire, ut est Rom. xii, 10. satagebant, ejusmodi dignitatis aut præcellentię ratio habebatur.

PRIMUM

PRIMUM CAPVT.

PAVLVS itaque ET SILVANVS ET TIMO-
 THEVS ECCLESIAE THESSALONICEN-
 SIVM, QVAE EST IN DEO PATRE ET DO-
 MINO IESV CHRISTO, hoc est, qua divinitus
 vocata, & Deum patrem ejusq; filium agnoscens, (*Hac est
 enim vita aeterna, ut te cognoscant illum solum verum Deum. &
 quem misisti Jesum Christum. Ioh. xvii, 3.*) illius gratia & hujus
 merito nititur, GRATIAM, ET PACEM, AB IPSO ILLO
 DEO PATRE ET DOMINO IESV CHRISTO, à quibus
 omnis gratia & pax descendit, apprecantur. *GRATIAS
 AGIMVS, ajunt, SEMPER DE OMNIBVS VOBIS quod
 scilicet Evangelio credideritis, & hæcenus, superatis qui-
 busvis difficultatibus & persecutionibus, in fide laudabiliter
 perseveraveritis MENTIONEM VESTRI FACIENTES
 IN PRECIBVS NOSTRIS. Cum enim qui Deum invo-
 cant, aut pro beneficiis acceptis gratias agant, aut aliquid
 beneficii vel continuari vel offerri sibi aliis véperant, nos in
 precibus nostris, etiam quod nos attinet, utrumq; facimus,
 nempe pro gratia, per quam credidistis, gratias agimus, &
 ut in fide constanter perseveretis, oramus. *INDESINEN-
 TER COMMEMORANTES, sive in precibus ad
 Deum, sive in sermonibus ad homines, OPVS FIDEI
 ET LABOREM CHARITATIS ET PATIEN-
 TIAM SPEI, hoc est, phrasi Hebræorum, quibus no-
 men substantivum alteri substantivo jungitur ad decla-
 randam qualitatem vel affectionem, quam alias voca-
 bulo adjectivo Latini efferunt, opus fidele & laborem
 charitativum, ut nonnulli loquuntur, aut charitatis
 plenum, & patientiam bene & firmiter sperantem:
 Sive per hypallagen, per quam quod epitheti loco
 est,

v. 1.

v. 2.

v. 3.

est præmittitur: verbi gratia, beatitudines viri psal. i. i. Viror
 herbæ ps. xxxvii. 2. fidem efficacem, & quæ sese operando
 exferat, ut *ἔργον τῆς πίστεως* idem sit quod *πίστις ἐν ἔργῳ* Gal. v.
 6. & laboriosam charitatem & patientem spem sive expecta-
 tionem (*si enim quod non cernimus, speramus, nempe per patientiam expectamus* Rom. viii. 25.) DOMINI NOSTRI IESU
 CHRISTI, Spem scilicet qua expectatur Servator venturus,
 suosque fideles ærumnis, quibus hac in vita premuntur,
 erutos perenni gaudio & gloria beaturus. CORAM DEO
 ET PATRE NOSTRO. Dupliciter accipi potest, & re-
 1. ferri vel ad superius, indefinenter commemorantes in pre-
 cibus nostris, scilicet ad Deum; vel ad propinquius, fidē, cha-
 ritalatem, spem coram Deo & patre nostro, ad denotandam
 excellentiam & sinceritatem harum virtutum. Hebræi enim
 quod eximio modo & sincere fit, coram Domino fieri di-
 cunt. * SCIENTES, FRATRES DILECTI, A DEO, cui
 totum hoc salutis nostræ beneficium acceptum ferendum,
 ELECTIONEM VESTRAM, quæ scilicet ad gratiam est &
 fidem. Quomodo enim homo quicquam, de aliorum ho-
 minum, atque adeo illi de completâ Thessalonicensium ele-
 ctione, quæ ad gloriam est, & perseverantiam ad extremum
 usque halitum includit sive præsupponit, certi esse possint?
 Vnde autem de electione, cuius meminit, constat, mox sub-
 jungens; * QVONIAM, inquit, EVANGELIVM NO-
 STRVM CONSISTIT APVD NOS, IN SERMONE SO-
 LVM, hoc est, non hac fine apud vos stetit prædicatio no-
 stra, ut nos verba saltem faceremus, & aërem atque aures
 sonis impleremus: SED ETIAM IN POTENTIA, ET IN
 SPIRITV SANCTO, hoc est, in potente & efficaci Spi-
 ritus Sancti operatione, nobis scilicet extrinsecus verba fa-
 cientibus, intrinsece in animis vestris operatus est Spiritus
 Sanctus

Sanctus καὶ ἐν τῷ ληροφωρίᾳ πολλῷ, ET IN MVLTA magnâque
 persuasione sive adhaesionis CERTITVDINE, hoc est ad
 externam prædicationem nostram factum est, ut Evangelij
 prædicati veritatem animis vestris Spiritus Sancti internâ ope-
 ratione suâ penitissime infingeret, & firmissime persuaderet. E-
 lectionis itaque quæ pro præsentī & ad gratiam est, indubi-
 tatum τῷ μνημονῷ Evangelio firmiter assentiri. Atque isthoc pa-
 rto Evangelium non consistit solum in sermone. Exemplo
 contrario res erit illustrior. Paulo Athenis prædicante,
 Evangelium ipsius solum in sermone constitit apud eos, qui
 dicebant, *quid sibi vult spermologus iste?* Act. xvii, 18. Item
*cum audissent resurrectionem mortuorum, alij quidem sannis exci-
 piebant, alij dicebant, audiemus te rursus hac de re.* v. 23. Apud
 hos, inquam, solo sermone constitit, neque potentiâ neque
 Spiritu Sancto neque τῷ ληροφωρίᾳ, uti hîc apud Thessaloni-
 censes. SICVT NOSTIS IPSI, ait, QVALES FVERI-
 MVS INTER VOS, & quomodo in prædicationis mini-
 sterio nos gesserimus, quantasque afflictiones pertulerimus
 VESTRI CAUSA. * ET VOS IMITATORES NOSTRI
 FACTI ESTIS ET DOMINI, nempe sicut nos promptè & a-
 lacriter Evangelium prædicabamus, nec adversitatibus &
 persecutionibus ab officio deterrebamur, imo sicut ipse Do-
 minus & Servator noster, quo plures adversitates expertus,
 cò ferventiore studio ministerium suum peregit, ita quoq;
 vos alacriter & promptè EVANGELIVM AMPLEXI
 ESTIS, CVM AFFLICTIONE MVLTA, ea, quan-
 tacunque esset, nihil obstante CVM GAVDIO SPIRITVS
 SANCTI, sive ab internâ Spiritus operatione profecto.
 Hoc enim Spiritus Sancti beneficium est, ut qui Christi
 & salvificæ fidei nomine affliguntur, in mediis affli-
 ctionibus, etiamsi naturali carnis inclinationi adversen-
 tur,

B

v. 6.

- tur, & dolorem illi inferant, nihilominus exultent & gaudeant. Ita acceptis plagis Apostoli *gavisifunt, quod digni habiti essent, qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur* Act. v, 41.
- v.7. * Et hæc in vobis adeo fuerunt insignia, VT EXEMPLARIA quæ intuerentur sibi que imitanda proponerent (utitur plurali ad significandum tot fuisse eximie pietatis typos, quot fuerant homines) FVERITIS OMNIBVS CREDENTIBVS IN MACEDONIA ET CONTERMINA ACHAIA.
- v.8. * A VOBIS ENIM, siue occasione vestræ promptitudinis, patientiæ, constantiæ, PERSONVIT SERMO DOMINI, hoc est, percrebuit de virtute Evangelij, & quam pios probosque homines efficiat, fama, NON SOLVM IN MACEDONIA ET ACHAIA, VERVM ETIAM IN OMNEM LOCVM (accipiat juxta subjectam materiam, vicinum scilicet, & quo fama cunq; penetrare potuit,) FIDES VESTRA QVAE IN DEVM EST, & quidquid pietatis & virtutum eam consecutum est, DIMANAVIT, VT NECESSE NON HABEAMVS ISTA DE RE QVICQVAM LOQVI, aut aliis eam enarrare.
- v.9. * IPSI ENIM nos potius præveniunt & DE NOBIS ANNUNCIANT, siue enarrant, QVALEM INGRESSVM HABVERIMVS AD VOS, quo fructu & effectu prædicaverimus, quamvis inter medios hostes positi, ET QVOMODO invitati prædicatione nostrâ, neque deterriti tribulatione vel nostrâ, vel vestrâ, CONVERTERTIS VOS AD DEVM, RELICTIS IDOLIS, figmentis videlicet nihili, inanibus & inanimis, VT SERVIRETIS DEO VIVO ET VERO, qui proinde & hostes suos facile ulciscetur & fideles suos abunde remunerabit. * ET EXPECTARETIS FILIVM EIVS E COELIS, quæ videlicet maxima imo unica fidelium hæc in terris afflictorum spes & consolatio, QVEM SVSCITAVIT A MORTVIVS, ne nos in morte permaneamus: *primitia enim eorum, qui obdormierunt factus est,*

Act. I, Corinth. xv, 20. IESVM, inquam, ERVENTEM NOS AB IRA ILLA VENTURA, hoc est, condemnatione iusto irati Dei iudicio omnibus infidelibus & impiis infligenda, quippe veniet dies, *qua reddetur unicuique secundum opera sua*. Rom, II, 6. Neque quidquam absurdus quam ex presentibus calamitatibus Dei iram, aut ex prosperitatibus gratiam æstimare.

SECUNDVM CAPVT.

Vod autem illi, de quibus supra, vers. 9. de nostro ad vos ingressu, ejusque felice successu effectuque annunciarunt, id VOSMETIPSI, FRATRES, qui experti estis & quos res concernit, optime NOSTIS, INGRESSVM VIDELICET NOSTRVM AD VOS NON FVISSE VANVM aut sine fructu. * SED ETIAM MVLTÀ PRIVS PASSI ET CONTVMELIIS AFFECTI, SICVT NOSTIS PHILIPPIS, ob ejectionem nempe ex ancilla Pythonis spiritum virgis cæsi & in carcerem coniecti, Act. xvi, minime tamen deterriti fuimus, sed ANIMOSE, *παρρησια*. VSI SVMVS AD ANNUNCIANDVM APVD VOS EVANGELIVM DEI CVM MVLTÒ CERTAMINE, ab improbis ludæis commotâ turbâ, & tumultu per civitatem excitato; de quo videatur Act. xvii, 5. & seqq. * EXHORTATIO ENIM NOSTRA, qua apud vos, ut desertis Idolis ad Deum verum & vivum converteremini, institimus, NON FVIT EX IMPOSTVRA per quam nobis imperium aliquod acquireremus, aut vos pecunia emungeremus, NEQVE EX IMPVRITATE, ut scilicet per nostram doctrinam licentiæ & libidini frenos laxaremus, NEQVE CVM DOLO, ut sub titulo religionis nostrum negotium ageremus; quales imposturæ, impuritates, fraudes in Simone Mago falsisque doctoribus alijs, præcipue vero & in summo, quod ajunt gradu in flagitioso Mahumethe

V. 1.

V. 2.

V. 3.

V. 4.

sunt deprehensa, * SED SICVTI PROBATI FVIMVS A DEO QVIBVS CREDERETVR EVANGELIVM, hoc est, sicut Deus per suam gratiam idoneos nos fecit Evangelij ministros, 2. Cor. III, 16. & tanquam idoneos vocavit & elegit (probatū enim esse à Deo, nihil hīc aliud est, quam à Deo vocatum & electum esse) ITA LOQVIMVR, nempe sicut decet & oportet loqui eos, quos Deus ipse idoneos Evangelij ministros electione suā fecit & esse iudicavit, NON VT HOMINIBVS PLACENTES, à quibus videlicet neque Apostolatū nostrum, neque gratiam & vires, tanto muneri necessarias, accepimus, quibusque si placemus, *Christi servi non essemus*, Gal. I, 10. SED DEO EXPLO-

V. 5.

RANTI CORDA NOSTRA quippe hominibus externā quadam specie aut fūco facile potest imponi, Deo, qui intimos animi recessus scrutatur, non potest, * NEQVE ENIM VNQVAM SERMONE ADVLATORIO, quo videlicet hominum affectibus aptato gratiam eorum aucuparemur, VSI SVMVS, NEQVE AVARITIAE CAUSA, ut lucrū ex prædicatione nostrā faceremus quicquam prætexuimus. Obser-

V. 6.

va hīc adulationem & avaritiam quæ *omniū malorum radix* dicitur 1. Tim. VI, 10, vitia esse ministris Evangelij maxime fugienda. * NIQVE EX HOMINIBVS QVAERENTES GLORIAM, NEC A VOBIS VEL AB ALIIS, Nempe serio & sincere in officium intenti fuim⁹, ideoq; neq; auribus inserviuimus, neq; id egimus ut nos ad placitum locutos suo

V. 7.

favore & præconio passim homines prosequerentur, * CVM POTVISSEMVS uti jure nostro, & oneri ESSE, SICVTI APOSTOLI CHRISTI, quibus videlicet ipse constituit, ut *qui Evangelium annuntiant, ex Evangelio vivant*, 1. Cor. IX, 14. & *ut communicet, qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona*, Gal. VI, 6. Abstinuimus tamen hoc jure nostro, ET FVIMVS MANSVETI, faciles & benigni IN ME-

DI

DIO VESTRI, nihil à quoquam exigentes aut petentes, VT SI NUTRIX FOVERET LIBEROS SVOS. Nihil est tam sordidum aut molestum, quod non infantis sui causâ mater nutrix subeat, neque ad sordes & molestias illas tolerandas, ulla gloriae vel lucrispe aut desiderio invitatur, sed solo materno affectu ducitur. Optimè igitur Apostolus affectum erga Thessalonicenses suum, & quam ab ambitione & avaritiâ in toto hoc negotio alienus sit, exemplo nutricis parentis declaravit. * ITA cupidis vestri GRATVM, imò gaudio & voluptati NOBIS ERAT, IMPERTIRI VOBIS, NON SOLVM EVANGELIVM DEI, & ejus prædicandi ministerium, SED ETIAM NOSTRAS IPSORVM ANIMAS, hoc est, nos totos & operam etiam manuum nostrarum, sive quidquid labore corporali nostro potuimus acquirere. Eo enim, & non vestro sumtu, dum vobis prædicavimus, visitavimus. In istum sensum Sirac. vii, 22. *Ne affligas famulum opus facientem fideliter, neq. mercenarium qui tradit animam suam*, EO QVOD CHARISSIMI NOBIS ESSETIS. Sequitur uberior declaratio eorum quæ jam sunt dicta. * MEMINISTIS ENIM FRATRES, ait, LABORIS NOSTRI AC AERVMNAE, (repetit eadem sequente Epist. cap. iii, 8.) NOCTE ENIM AC DIE OPERANDO, NE CVI VESTRVM ONERI ESSEMVS PRAEDICAVIMVS EVANGELIVM DEI, sive ut loquitur Act. xx, 34. *vsibus meis & iis qui mecum sunt manus istæ ministrarunt*. Igitur ne suspicionem quidem quod quæstus faciendi ergo ad vos venissent, incurrere potui. * VOS ipsi, qui externa nostra omnia potuistis pervidere, quin oculis vestris adiones nostras inspexistis, TESTES ESTIS, ET DEVS, cui intima animi penetralia sunt pervia, QVAM SANCTE ET IVSTE ET INCVLPA TE ERGA

v.8.

v.9.

v.10.

B 3

VOS

v. 11.

VOS QVI CREDIDISTIS NOS GESSERIMVS. * SICVT NOTIS quam seduli & solliciti in officio fuerimus ET QVOMODO VNVMQVEMQVE VESTRVM, TANQVAM PATER LIBEROS SVOS HORTABAMVR ET SOLABAMVR.

v. 12.

Nam haud satis est bono pastori in communi & publice universos alloqui, sed privatim etiam singulos monere, reprehendere, consolari oportet, prout se dat occasio vel necessitas exigit. ET OBTESTABAMVR, VT AMBVLARETIS sive vitam vestram inflitueretis, SICVT CONVENIT DEO, VOCANTI VOS AD SVVM REGNVM ET GLORIAM. Nempe ut reluceat in moribus & omnibus factis vestris, quod summi & sanctissimi Domini servi sitis, & quod ejus beneficio potiri cupiatis, non fluxis delitiis aut divitiis hujus mundi, sed veris, solidis & celestibus bonis. Ad eundem sensum Philip 1v, 1. *Ambuletis ita ut convenit vocationi qua vocati estis.* Coloss. 1, 10. *Ambuletis sicut Domino convenit.* Ibi uno loco Vocationis, altero Dei fit mentio. Hic autem Deus & vocatio junguntur. Quoniam enim univcrsum hoc negotium non humanum est, sed divinum, & Deus est qui verbo suo vocat, & promissionibus invitat ad beatitudinem invisibilem & futuram; atque adeo quod hic tractatur, neque sensibus explorari, neque rationis acumine investigari aut demonstrari potest: Sed totum in eo positum est, ut Deo dicenti & revelanti, qui nec fallit ququam, nec fallere potest, fides habeatur. * PROPTEREA NOS ETIAM DEO INDESINENTER GRATIAS AGIMVS, QVOD ACCIPIENTES *λογον ακοης* VERBVM AVDITIONIS A NOBIS, hoc est, juxta Hebraismum, verbum auditurn, sive auribus perceptum ex nostrâ prædicatione, qui alias nuperrime virgis cæli & vagabundi, nullâ externâ specie aut dignitate commendabamur, vel doctrinæ auctoritatem conciliabamus, VERBVM, inquam, DEI, quod à Deo

v. 13.

DEO

Deo profectum est, & Dei voluntatem de hominum salute pandit, RECEPERITIS ILLVD & amplexi sitis NON VT VERBVM HOMINVM, de quorum videlicet auctoritate ambigi potest, ideoque non indubitatae fidei, sed saltem opinionis assensum meretur; VERVM, SICVT EST REVERA, VT DEI VERBVM, de cuius infallibili veritate dubitare nequit, QVI ETIAM OPERATVR IN VOBIS; QVI CREDIDISTIS. Nempe etiam si certum sit, & apud omnes sanæ mentis extra controversiam positum, Deum infallibilis esse autoritatis & veritatis, atque verbum ejus absque omni dubitatione recipiendum, quia tamen evidens minime est Deum nobis loqui, aut verbum quod nobis proponitur Dei verbum esse; neque ad hoc demonstrandum aut euincendum, ulla superunt ex ijs, quæ naturali iudicio subsunt, depromta: ideoque fides salvifica, Dei verbo habenda, non est ex nobis, aut humanarum virium, sed ex peculiari, & supra naturæ ordinem divinitus donata, & intrinsecus operante gratia. Quæ tamen ipsa, ut alibi exponimus, nemini necessitatē credendi imponit, sed facultatem credendi, qua destitutus alias erat homo, largitur, ut jam utrumque; ille possit, nempe vel virtute atque beneficio gratiæ verbum recipere, vel secundum nativam pravitatem contumaciæ indulgere, Spiritui Sancto resistere, & verbū repellere. Donat autem Deus suam gratiam, & per eam agit, non sine interventu medij alicujus externi. Nam absque eo expectandi forent raptus & enthusiasmi. Hoc ipsum est λόγος αἰνοῦς, ad quæ extrinsecus sonantē, Deus sua gratia intrinsecus operatur, nisi homo pravæ suæ indoli obsecutus pertinaciter Spiritui Sancto resistat. Recte itaque Gregor. Magnus lib. xxix. in lobum, cap. xii. alludens ad verba psal. Lxxvii, 20. *Sagitta Dei, inquit, pertransiunt, quando verba predicationis ejus ab auribus ad corda descendunt.* Item: *Quilibet predicator verba dare*

ba dare auribus potest, corda vero aperire non potest, & nisi per internam gratiam solus omnipotens Deus predicantium verbis ad corda audientium invisibiliter aditum praestet, in cassum praedicatione aure audientis percipitur, quae pervenire ad intima corde surdo prohibetur. Hæc ille. Interea certissimum est, nihil ex omnibus, quæ vel sub sensum, vel sub intellectum cadunt, esse, cum quo Deus gratiam largiatur; & per quod proximo fidem efficiat, præter verbum, sensibus & intellectu perceptum. In textu autem *παρὰ λαμβάνειν*, perceptionem, quæ prædicatione verbo viribus naturæ peragitur, significat: *δέχεται* vero receptionem, per immotum fidei assensum, qui non est ex nobis, neque ex virtute naturæ, sed gratiæ & Spiritus Sancti. Sensus igitur versiculi huius hic est: Gratias agimus Deo, quod verbum Dei, ex nobis per auditum percipientes, recepistis illud, non ut verbum hominum, de quo posset ambigi, sed ut verbum Dei, assensu videlicet fidei firmo & immoto, quem ad perceptionem verbi, per suam gratiam, in credentibus Deus ipse operatur, nec eum solum, sed charitatem quoque, patientiam, & quidquid Christianarum virtutum veram vivamque fidem in amplectendâ fide, ita quoque in persecutionibus tolerandis, IMITATORES FACTI ESTIS ECCLESiarVM, QUAE SVNT IN IVDAEA IN CHRISTO IESV collectæ. Quippe QVI EADEM PASSI SITIS, ET VOS A PROPRIIS TRIBVLIBVS, vestrâque ipsorum gente, quam tamen commoverant Iudæi, ut videre est Actor. xvii, 5, & seqq. PROVT ET IPSAE passæ sunt à suis gentilibus IVDÆIS. Iudæos Thessalonicenses admodum obstinatos fuisse, ex illâ historiâ constat. Qui itaque in eâ urbe nomen Christo dederunt, pagani fuerunt, sive idolorum cultores, ut docemur etiam superioris capituli versu penultimo. Ne vero scandalum quisquam pateretur, quod

v.14.

quod doctrinam Christi repudiaret & dānaret populus ille, qui Dei nomine & cultu præ alijs totius mundi nationibus gloriabatur, cujusque citra controversiam erat *adoptio, gloria, pacta legis constitutio, religio, promissiones, patres, & ex quo ipse Christus secundum carnem*, ut dicitur Rom. ix, 4. 5. Ea propter de desperatā Iudæorum malitiā, & obstinatā pervicaciā nonnulla subijcit. * QVI ETIAM DOMINVM IESVM mundi Servatorem ET PROPRIOS, sive sibi peculiariter destinatos, (quid itaque exteris non faciant, si non pepercerunt suis, Vocem quidem *idias*, à Marcione additam existimat Tertullianus, sed sine fundamento) PROPHETAS OCCIDERUNT NEQUE DEO PLACENT (est *peiswens*, sive extenuatio, pro, Deo extreme displicent & odio sunt) ET OMNIBVS HOMINIBVS ADVERSANTVR. Neque enim quisquam capitalior humani generis hostis est, quam qui impedito cursu Evangelij, regnum cælorum hominibus præcludit, & neque ipse ingreditur, neque introeuntes sinit introire, quemadmodum de Pharisæis conqueritur Servator. Matth. xxiii, 13. Et hîc etiam de Iudæis Apostolus, * PROHIBENTES NOS GENTIBVS LOQVI VT SERVENTVR, VT SEMPER COMPLEANT PECCATA SVA, quæ à parentibus suis acceperunt quasi hæreditaria. Ejusmodi enim peccata compleri dicuntur, quæ posteri à majoribus accepta imitantur, & quorum tandem exhaustā divinā longanimitate, quando venit terminus, ultra quem tolerari non debere constitutum est, pœnas luunt. Ita Gen. xv, 16. *nondum completa est iniquitas Amorrhæorum*. Matth. xxiii, 32. *vos quoque complete mensuram patrum vestrorum*, nempe patrum & posterorum peccata, cumulum quandam conficiunt, & nisi pridem præcessissent varia majorum delicta,

v. 15.

v. 16.

C

men-

- mensura nondum esset completa, neq; peruentum ad terminum, quem statuit Deus. Atque adeo poenæ adhuc differuntur. OCCVPAVIT ENIM EOS IRA, hoc est, iustū irati Dei iudicium, AD EXTREMVM VSQVE, ita ut penitus, & perfectō excidio, eum temporali per Titum & Romanos, tum æterno, sint perituri. * Subijcit de suo ipsos invifendi desiderio, ORBATI, ait, VOBIS, sive disjuncti à vobis, quanquam non diu admodum, sed saltem AD TEMPORIS MOMENTVM. * SEMEL ATQVE ITERVM CONSILIVM CEPIMVS AD VOS VENIENDI, SED IMPEDIVIT NOS SATANAS, obijciendo videlicet obstacula, & improborum hominum, qui ipsius sunt instrumenta, insidias. Propositum quidem hominis fidelis, quatenus in actu interno voluntatis consistit non potest impedire, executionem vero potest, præsertim quando ea externis & diversis indiget adminiculis, quod recte observavit Basilius Magnus, regulâ contractiore 275. Alibi in simili casu dicit Apostolus: *Si Dominus permiserit*, 1. Corinth. xvi, 7. & hîc quoque rectè diceretur Dominum non permisisse. Neque enim potest Satanas quidquam moliri aut efficere, nisi permittat Dominus. Permittit autem sæpe, ut bonos exerceat, & pijs quoque eorum conatibus impedimenta obijciat.
- v. 17.
- v. 18.
- v. 19. * NAM QVÆ EST NOSTRA SPES, capitur metonymicè, pro objecto spei, uti etiam cum dicitur: *Spes si cernatur non est spes*, Rom. ix, 24. AVT GAVDIVM AVT CORONA DE QVA GLORIER? quasi dicat: qui sunt de quibus optime sperare, aut propter quos solido gaudio gaudere, aut quos habere possim, tanquam coronam de qua gloriær? ANNON inter reliquos, qui per ministerium meum sunt conversi, ET VOS IN CONSPECTV DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, IN EIVS ADVENTV, quando videlicet Doctores opera: suæ precium ferent, & tanquam stellæ firmamenti

menti radiabunt. Similiter de Corinthiis, II, epist. I, 14. *Vos gloria nostra estis in diem Domini Jesu*, * VOS ENIM profecto ESTIS GLORIA NOSTRA (repetitio majoris asseverationis ergo instituitur) ET GAVDIVM. Ita etiam sequente epistola, cap. I, 4. *nos ipsi de vobis gloriamur apud Ecclesias Dei.* Observa bonos discipulos doctorum gloriam & coronam esse.

V. 20.

TERTIVM CAPVT.

Vm itaque tanto desiderio & curâ vestri teneremur, NOS NON AMPLIVS CONTINENTES, OPTIMVM DVXIMVS, VT quod nos per nosmetipsos facere non poteramus, per alios faceremus, & SOLI ATHENIS DERELINQVEREMVR. Silas enim, ut diximus in proœmio, aut Berceâ Athenas nondum transierat, aut Timotheo comes ire iussus est. Majorem videlicet vestri quam nostri rationem habuimus, * MISIMVSQVE charissimum, & cuius familiari ope alias ægre careremus, TIMOTHEVM, FRATREM NOSTRVM AD VOS STABILIENTOS ET EXHORTANDOS SVPER FIDE VESTRA. * VT NEMO PERTVRBETVR, aut à firmitate fidei dimoveatur PR OPTER ISTAS AFFLICTIONES, quibus cum vos tum nos tribulamur; IPSI ENIM NOSTIS AD HOC NOS ESSE CONSTITVTOS, quasi dicat: hac lege & conditione Christianisumus. *Oportet enim omnes, qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persecutionem pati* II. Timoth. III, 12. Nempe vidit Deus ab æterno Satanam & impios ad inferendas pijs afflictiones promtos & paratos semper fore: Cum autem posset impedire, statuit, aliquando; imo sæpe permittere, (*ecce ego mitto vos*, ait Servator, *tanquam oves in medium luporum.* Matth. x, 16.) ut fideles exercentur; qui probi sunt, manifesti fiant, quemadmodum

V. 1.

V. 2.

V. 3.

dum dicitur, Cor. xi, 19, Et Deus in suis eorumque patientiâ & constantiâ glorificetur. Suppositâ itaq; Satanæ & impiorum malitiâ Deiq; permissione, junctam habente directionem ad optimos, quos diximus fines, oportet pios pati, & ipsi ad hoc constituti dicuntur. *Beati autem qui persecutionem patiuntur justitiæ causâ; quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

v. 4.

Matth. v, 10. 1. Petr. III, 14. * ETENIM, ne quicquam inopinati accideret, vosq; turbaret, PRAEDICEBAMVS VOBIS FORE, VT AFFLIGEREMVR, CUI PRAEDICTIO- NI RESPONDIT EVENTVS, VT NOSTIS.

v. 5.

* QVAMOBREM ET EGO, certus videlicet affligj vos & tribulationibus exerceri, ob sollicitudinem de vobis NON AMPLIVS ME CONTINENS, MISI Timotheum VT COGNOSCEREM FIDEM VESTRAM, num ea in pristino statu rite perduraret: veritus NE QVOMODO occasione istarum afflictionum TENTASSET VOS TENTA- TOR ILLE, qui *velut leo rugiens obambulat querens quem*

v. 6.

fidelium deglutiat 1. Petr. v, 8. ET vobis tadio ærumnarum deficientibus, INANIS REDDITVS ESSET LABOR NOSTER quæ hactenus vobis erudiendis & ad Christû adducendis impendimus. * NVPER AVTEM CVM REVERSVS A VOBIS TIMOTHEVS LÆTA OMNIA NVNCIASSET DE VESTRA FIDE ET CARITATE (totam pietis summâ duabus hisce vocibus complectitur) ET QVOD BONAM NOSTRI MEMORIAM RETINEATIS. Deceet enim & bonum est indicium, auditores *suorum doctorum, qui locuti sunt eis verbum Dei, memores esse*, Hebr. xiii, 7. * PRO-

v. 7.

PTEREA CONSOLATIONEM FRATRES, EX VOBIS, qui rectè habeatis, ACCEPIMVS, IN OMNI AFFLICTIONE ET NECESSITATE NOSTRA, cujus nunc nos multominus angit & afficit sensus, PER FIDEM VESTRAM postquâ videl. intelleximus fidē vestrā in tuto esse. * NVNC

v. 8.

ENIM VIVIMVS, hoc est, quamvis durissimè affligamur, v. 8.

videmur tamen nobis quasi ex morte in vitā redire, & admodum belle habere SI VOS PERSEVERATIS IN DOMINO, tantus est noster in vos amor & affectus & tantum de incolumitate fidei vestræ gaudium. * QVAM ENIM GRATIARVM ACTIONEM, quæ ulla ex parte magnitudini beneficij respondeat, REPENDERE POSSVMVS DEO DE VOBIS; PRO TANTO GAUDIO, QVO PROPTER VOS GAUDEMVS. * NOCTE AC DIE MAGIS AC MAGIS ROGANTES (quanto enim augetur de vobis gaudium, tantò quoque vestri crescit desiderium) VT coram VIDEAMVS VESTRAM FACIEM, ET QVAE DESVNT FIDEI VESTRAE SVPPLEAMVS. At ipse supra illos summopere commendarat, eorumq; efficacem fidem, laboriosam charitatem & patientem spem multis prædicaverat: Quomodo itaq; hic commemorat *ἡ σπουδαία πίστις*, quæ supplenda sunt & perficienda? Respondeo apostolum non respicere esse fidei simpliciter, sed bene esse, sive non loqui de fundamentali & ad salutē necessariā in Christū Iesum fide, quā minimè destituebantur Thessalonicenses. (neq; enim sine illā inter fideles censerī potuissent) sed de aliis circa fundamentū quæstionibus sive doctrinis, qualium unam de modo resurrectionis nostræ sequente capite attingit, alterā de tempore adventus Christi & antichristo sequente epistola c. II, item de ritibus, alijsq; ad ordinē & decorū facientibus, quæ quidē ad religionem Christianā pertinent, ejusq; ornamenta sunt, sed fundamenta minime. Fuerat autē improbitate ad versariorū coact⁹ apostolus, ecclesiā fundaram, subito, atq; adeo accuratiorē plurium rerum cognitione & externis ceremoniarum ornamentis nondum instructam relinquere. * Quoniam vero

V. 9.

V. 10.

V. 11.

C 3

NO-

- v. 12. NOSTRAM AD VOS ut tandem remotis impedimentis voti compotes reddamur. * FAXIT AVTEM DEVS, VT AVCTIORES SITIS ET EXVBERETIS, ita videlicet indices proficiatis ut vosmetipfos superetis, MVTV INTER VOS CHARITATE ET ERGA OMNES: *Charitas quidem praeceptum exercetur erga domesticos fidei. Eph. vi, 10.* sed hinc etiam se ad universos homines diffundit, QVEMADMODVM ETIAM NOS ERGA VOS ut charitate exundemus & operam damus, & Deum precamur, * VT CORDA VESTRA sive animos vestros inculpatos STABILIA IN SANCTIMONIA CORAM DEO ET PATRE NOSTRO, hoc est, non fucatâ sed verâ sanctimoniam, *sine qua nemo videbit Dominum. Heb. xii, 14.* IN ADVENTVM DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI perseverantiam apprecatur & sanctimoniam ad extremum usque sartam testam, cuius demum in adventu Christi fructus percipietur. *Qui enim perseveraverit in finem usque, is servabitur Matth. x, 22, & 24. 13.*
- v. 13. I. CVM OMNIBVS SANCTIS SVIS quando videlicet gloriosus adductis secum sanctis suis, ad universale & extremum iudicium aderit. Possit quoque referri ad praecedentia, *stabiliat vestra corda in sanctimoniam cum omnibus sanctis suis,* hoc est, pari cum reliquis suis sanctis sanctimoniam: sed prius malo,

QUARTVM CAPVT.

v. 14.

ERGO QVOD RELIQVVM EST, FRATRES, cum sciatis non stare res nostras sine temporali aut terreno, sed expectari adventum Domini è caelis ad iudicium, PRECAMVR VOS ET OBTESTAMVR IN DOMINO IESV per ejus videlicet reverentiam & amorem, qui cum nostrum omnium nomine obediens factus sit æterno patri ad mortem usque crucis, debemus ipsi

ipsi vicissim obedientiam, & nihil detrectare, quod ejus nomine à nobis postulatur, (Ecce autem humanitatem Pauli comiter ad id invitantis, quod severius posset exigere, bonis pastoribus erga oves duci faciles imitandam) VT SICVT ACCEPISTIS & edocti estis A NOBIS QVOMODO OPERTEAT AMBVLARE sive vitam homine Christiano dignam agere, ET PLACERE DEO, POTIVS EXCELLA IIS, hoc est, vosmetipsos indies magis magisque proficiendo vincere studeatis. Estis enim in via & bene progredi cœpistis. Non est autem quod quisquam in hac vita sibi perfectionem cui nihil addi possit promittat, Cuius itaque danda opera, ut indies magis & magis proficiat, seque ipsum superet. *Ei enim qui habet, hoc est, bene proficit & progreditur, dabitur gratia ad ulteriorem faciendum progressum, atque ita is amplius habebit: qui vero non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.* Matth. xxv, 29. * NOSTIS ENIM QVAE MANDATA DEDERIM V S VOBIS cum praesentes per nosmetipsos, tum quoque absentes per Timotheum (*παρρηγυεδια* enim proprie est mandatū quod per manus traditur & accipitur) PER DOMINVM IESVM, hoc est, auctoritate & nomine Domini Iesu tanquam ejus legati. *Nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo vos rogante per nos oramus Christi nomine* II. Corinth. v, 20. * NAM HAEC EST VOLVNTAS DEI, nempe SANCTIFICATIO VESTRI, hoc est, quemadmodum è vestigio subjicitur, VT ABSTINEATIS A SCORTATIONE. Hujus praecipue criminis & Apostoli in suo decreto mentionem faciunt, Act. xv, 29 & hic Paulus, quod simplex scortatio apud Gracos aliasque gentes crimini non daretur. *Non est flagitium, ait ille, adolescentulum scortari. Quin alicubi in libidine cultum numinum posuerunt. Babylonius omnibus mulieribus indigenis commune fuit, semel in vitâ ad Veneris templum desidentibus cum externis viris consuetudinem habere*; ut scribit Herodotus sub fin.

v. 2.

v. 3.

lib. 1.

lib. i. additque similem quandam legem in Cypro fuisse. Ratio itaque satis magna quare ab hoc flagitio peculiariter Apostolus deterreat. * VT SCIAT VESTRVM VNVS. **QVISQVE SVVM VAS POSSIDERE IN SANCTIFICATIONE ET HONORE**, hoc est, Sancte sive caste & honeste: ut enim heminem libido bestijs & brutis, ita è contrario castitas sanctis & puris angelis similem facit. * NON IN MORBO CONCVPISCENTIAE SICVT GENTES QVAE NON NOVERVNT DE VM. Augustinus vas cuiusque pro uxore cuiusque accepit. His enim verbis Apostoli recitatis, subiungit: *Non solum igitur conjugatus fidelis, vase non utatur alieno, quod faciunt à quibus uxores aliene appetuntur, sed nec ipsum proprium in concupiscentia carnalis morbo possidendum sciat.* lib. i. de nuptijs & concupisc. cap. viii. vide quoque contra Iulianum lib. 4. cap. 10. & lib. 5. cap. ix. Rectius vero Theodoretus non ad maritos modo & conjugatos, sed ad quosvis fideles præceptum pertinere affirmans, vas cuiusque juxta Hebraismum corpus cuiusque interpretatur. Vas enim Hebraeis quodvis instrumentum, & quidquid usui alicui aptatur. Suum autem sibi corpus instrumentum cuique est. Achimelecus Sacerdos ad Davidem 1. Sam. xxi. 4. *Nam seruarunt se pueri utique à muliere.* Et respondet David: *Imò mulier remota fuit à nobis, sicut heri & nudius tertius quando egressus sum, & vasa puerorum fuerunt sancta,* hoc est, corpora eorum impolluta, & à consortio muliebri immunia & munda. Est autem scortatio peccatum in proprium corpus, quia videlicet peccantes nullâ aliâ re quam suis ipsorum corporibus ad peccatum perpetrandum abutuntur, *Omne peccatum quod fecerit homo extra corpus est,* ait Apost. 1. Corinth. vi. 18. *sed qui scortatur in proprium corpus peccat* sive proprium corpus peculiari impuritate polluit & contaminat. * Et hæc quoque est voluntas Domini

VT

VT NE QVIS OPPRIMAT ET CIRCUMVENIAT,
 sive quæstui habeat in **NEGOTIO FRATREM SVVM.**
 Prius est violentiæ & impiis militibus in usu : posterius est
 astus & fraudulentæ, frequentatum vastis inſitoribus, ini-
 quis mercatoribus, & præsertim improbis causidicis & ad-
 vocatis. **NAM VINDEX severus OMNIVM ISTARVM**
INIQVITATVM DOMINVS EST, SICVT ANTE VOBIS
DIXIMVS, ET ASSEVERANTER TESTIFICATI SV-
MVS. * NON ENIM VOCAVIT NOS DEVS AD
IMPVIRITATEM, SED AD SANCTIFICATIONEM.
 Non hoc egit Deus vocatione suâ, neque eo fine (loquitur
 autem de intermedio, non de ultimo) nos peculiarem suum
 populum esse voluit, ut libidinibus & impuritati aliisque fla-
 gitiiis operam demus, sed ut splendeat lux nostra coram homini-
 bus ipsiq; per spectus nostris bonis operibus glorificent patrē in cælis
 Matt. v. 16. Similiter de electione loquitur Eph. 1. 4. *Elegit nos*
in Christo ut semus sancti & inculpati. Et de morte Christi Tit.
 11. 14. *Dedit semetipsum pro nobis, ut purificaret sibi ipsi populum*
peculiarem, accensum studio bonorum operum. Sicut itaq; cum
 voluntate & intentione Dei nos eligentis, redimentis per Fi-
 lium suum, & per Evangelium vocantis, nihil magis pugnat
 quam operam dare cupiditatibus carnis, *quæ militant adver-*
sus animam : 1. Petr. 11. 11. ita quoque nihil Christianos minus
 decet & Christianismo magis est contrarium. * **PROINDE**
QVI hæc mandata de castitate servandâ, de proximo non
opprimendo aut defraudando, & alia similia ASPERNAT-
VR, NON ASPERNATVR HOMINEM, cujus hîc
 nullæ sunt partes, nisi ministri & monitoris, **SED DEVM**
QVI non modo ista nos servare iussit, verum etiam DEDIT
NOBIS SPIRITVM SVVM SANCTVM, cujus ope &
 beneficio, quæ mandata sunt præstare, cupiditatibus carnis
 resistere & peccata contra conscientiam vitare valeamus. In-
 digniss.

- v. 9. dignissime itaque feret, si in eo, quod præstare debemus, & per ipsius gratiam possumus, prævaricatores deprehendamus. * CÆTERVM DE FRATERNO AMORE, de quo pauca modo & obiter nunc attigi, dum à vi & fraude abstinendum esse monui, NON NECESSE HABETIS VT MVLTA SCRIBAM VOBIS. IPSI ENIM DIVINITVS DOCTI ESTIS, cum per Evangelium Dei, vivâ voce prædicatum, tum per internam Spiritus Sancti gratiam & instinctum, VT DILIGATIS ALII ALIOS. NAM præclara specimina editis ET FACITIS HOC sive officia charitatis exercetis, ERGA CVNCTOS FRATRES, non modo QVI SVNT in urbe vestra, sed IN TOTA MACEDONIA, PRECAMVR AVTEM VT POTIVS EXCEL-LATIS sive quotidiano exercitio usque & usque in melius proficientes, plus perfectionis acquirere semper annitami.
- v. 10. *ET sanctâ quadâ æmulatione CONTENDATIS QUIETI ESSE, remoti videlicet ab ambitione & rerum novandarum studio, quibus, qui opes & dignitates captant, Ecclesias resq; publicas turbare consueverunt, ET RES VESTRAS AGERE: Maxime enim odiosi sunt & turbis occasionem dant, qui alienis sese negotijs, quæ præter suam sunt vocationem aut supra suum captum, ingerunt; AC OPERARI PROPRIIS MANIBVS VESTRIS SICVT VOBIS MANDAVIMVS. Ponit *συνεδοχικῶς* speciem cum primis obviam & frequentem pro toto genere, quasi dicat: quam quis novit artem, eam exerceat, & functionis suæ munia diligenter obeat.
- v. 11. VT VOS GERATIS DECENTER ERGA EXTRANEOS cum debita videlicet honestate & gravitate, ne infidelibus videamini esse inutilia terræ pondera, fruges consumere nati, ET NVLLIVS INDIGEATIS sive ne cogamini ob inopiam, quæ otium & inertiam consequi solet, à gentilibus, ad Ecclesiæ ludibriū, vitæ subsidia pe-
- v. 12. 1cre-

tere. *NOLIM AVTEM VOS IN IGNORANTIA VER-
SARI, FRATRES, QVOD EOS ATTINET QVI OB-
DORMIERVNT (hoc verbi inter fideles de mortuis usur-
patur ob certam sp̄e resurrectionis, vide Dan. xii, 2. loh. xi, ii.
1. Corinth. xv, 18.) VT NE CONTRISTEMINI SICVT ET
RELIQVI cives & tribules vestri in gentilismo adhuc hæ-
rentes, QVI SPEM resurrectionis, quã Christiani nituntur,
NON HABENT sed contra hominem morte penitus extin-
gui credunt. *NAM SI CREDIMVS IESVM MORTV-
VM ESSE ET RESVRREXISSE, si hoc, inquam, fide in-
dubitata credimus, ut Christianos oportet, si que verum hoc
est, ut certè est verissimum, ITA ETIAM DEVS EOS QVI
OBDORMIERVNT IN CHRISTO IESV, hoc est, ad ex-
tremum usque in fide, quã Christo fuerunt infiti, persevera-
rint ADDVCET CVM EO redivivos scilicet in die ul-
timi & magni iudicij. Dixerat enim paulo ante (capite su-
periore, vers. ult.) adventurum ipsum cum omnibus sanctis suis.
Et 1. Corinth. vi. 2. & 3. docet Sanctos mundum & angelos esse
iudicatuos, nempe assumptos in aërem comparituros hone-
stissimo loco prope Christum iudicem, ut videri possint ju-
dicij adseffores esse, & iudicium unã obire. Poneit autem, de
quo nemo Christianus dubitabat, Christum cum suis fide-
libus unum corpus mysticum conficere, & quæ conditio sit
capitis, eandem quoque membrorum fore: Si revixerit ca-
put, hodieque & semper vivat, vitæ quoque consortia fore
membra: quo argumento utitur etiam 1. Corinth. xv, 12.
Si Christus, inquit, predicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo
dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum &
v. 16. Si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.
*HOC ENIM VOBIS DICIMVS IN VERBO DOMINI,
hoc est, tanquam verbum à Domino revelatum, atque adeo
tale, quod neque dubij suspensionem admittat, neque nisi be-

v. 13.

v. 14.

v. 15.

neficio revelationis cognosci possit. Acquipollet ei, *Ecc⁶*
mysterium vobis dico. I. Corinth. xv, 51. **FORE VT NOS VI-**
VI, QVI RELIQVI ERIMVS IN ADVENTV DOMINI,
 Non equidem existimabat Apostolus, se aliosvé, qui dum
 viverent, ad extremum usque diem superfuturos: per E-
 nallagen tamen personarum de se & cæteris tanquam super-
 futuris loquitur, ut admoneat propter incertitudinem tem-
 poris singulos nostrum ita debere esse comparatos, ac si
 quovis momento Dominus ad iudiciũ esset affuturus, Fiet,
 inquit, ut qui sive ex nobis, sive ex nostris vel posteris, vel fi-
 delium coctu supersites erimus, **NON PRAEVENIA-**
MVS EOS QVI OBDORMIERINT, quasi dicat: non
 est quod existimetis, mortuis quicquam, quod beatitudinẽ
 æternam attingat, decedere, aut qui in Domini adventu vivi
 reperti fuerint, vel solos gloriã potituros, vel saltem citius
 potituros, & reliquos serius admissum iri; non est, inquam,
 quod aliquid ejusmodi vobis imaginemini. Vivi mortuos
 minimẽ prævenient; quin etiamsi alicui ab hoc die ad extre-
 mum usque, mortalem vitam prorogare daretur, nihil ille,
 quod attinet æternam, quam solam æstimant spectantque
 v.16. Christiani, plus quam pridem defuncti, haberet. * **NAM**
IPSE DOMINVS *εὐ κελύσματι* cum hortationis clamore,
 quo videlicet mortui surgere, & coram Deo atque iudice
 suo comparere jubebuntur, unde veteres Latini reddunt *in*
jussu, **CVM VOCE ARCHANGELI**, id est, sono quem
 primarius aliquis angelus validissimã aëris collisione effor-
 mabit, **ET CVM DEI TVBA**, cum sono, inquam,
 ad modum clangentis tubæ, quæ latissimẽ exaudiatur, &
 propter summam excellentiam Deum deceat, efformato.
 Quod enim excellentissimũ est, addito Dei nomine describi
 consuevit. Sic *flamma Dei*, Cant. iix. 6; *arbores Dei* psal. civ. 16,
Cedri Dei psal. Lxxx, ii. *montes Dei* ps. xxxvi, 7. *rivus Dei*, ps.
 Lxi, 10.

LIV, 10: ad quem postremum locum R, David Kimhi, *Vox DEI est cognomen rei maxima & admirabilis.* Pari itaque ratione *tuba Dei*: voxque ista Archangeli erit tuba Dei; nam posterius est explanatio prioris. Similiter cum lex promulganda esset, auditus est *sonitus tubæ, vehemens valde*, Exod. XIX, 16, 19. Sicut igitur isto tempore, ita quoque extremo die ingens sonitus & penetrabilis clangor in aëre ministerio operaque Angelorum excitabitur. Et hic ipse tubæ vocabulo designatur, cum propter evidentiam eminentiamque soni, qualis in tubâ major, quàm alio ullo organo; tum propter convenientiam. Ad sonum enim tubæ populus olim conveniebat, & in unum cogebatur: tunc universos, quotquot unquam fuerunt aut sunt, mortales congregari oportebit. Festorum quoque & solennitatum indicium tubâ factum est: tunc perenne festum & æterna solennitas inibit. Deique tubæ in bello usus erat: tunc cunctos hostes suos Dominus strage, per quam omnis rebellandi conatus adimatur, prosternet. *Ultimam tubam*, priore ad Corinthios appellat Apostolus: quia ab eâ ultimi in hoc mundo celebrandi actus initium erit, finemque rerum & consummationem seculi adesse nuntiabit. Hacce interpretatione literalem propriumque sensum quàm proximè exprimimus. Interim tubam ex metallo aut ære & meteoris formatâ Angelis tribuere, nihil opus est. Neque verò unicus aliquis Angelus huic operæ adhibebitur. *Mittet filius hominis Angelos suos cum tubæ voce magnâ*, ait ipse Matth. XXIV, 31. Quia verò turmæ isti Angelorum princeps aliquis Angelus præerit, ideo dicit Apostolus, *cum voce Archangeli*. Et quia quicquid hujus erit, ordinante & jubente Filio hominis fiet, ideo ipsius Filij hominis vox dicitur Ioh. V, 28. *Veniet hora, quâ omnes, qui in monumentis sunt, audiens vocem ejus*, quam videlicet per Angelos suos edi jubebit. *Audiens*, id est, sentient, eique obedient, & prodibunt non

secus ac si in vivis constituti mandantis vocem auribus suis haurirent. *Canet enim tuba & mortui excitabuntur.* Sed ad locum, quem modo præ manibus habemus, redeamus, *Ipse Dominus cum Dei tubâ DESCENDET E COELO; ET QVI MORTVI FVERINT IN CHRISTO.* (Nam infidelium, etiamsi ipsi quoque sint resurrecturi, ab Apostolo tamen, fideles hîc alloquente & consolante, nulla hîc ratio habetur) RESVRGENT PRIMVM, primis scilicet quam vivis gloria conferatur, ut ita in vitam reversi non sint detiore conditione, quam vivi superstites. * DEINDE NOS VIVI, QVI RELIQVI ERIMVS, intercedente subitâ quadam immutatione, per quam nos, ut alij per mortem, corruptibilitatem deponemus; & eo quidem ipso momento, quo mortui resurgent, nos vivi immutabimur. *Non omnes obdormiemus,* ait I Corinth. xv, 51, *Sed omnes mutabimur, momento & ictu oculi, ad ultimam tubam.* Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

v. 17.

Nos igitur, inquam, vivi immutati RA-PIEMVR SIMVL CVM EIS mortuis videlicet resuscitatis IN NVBES IN OCCVRSVM DOMINI IN AERA, ut prope ipsum Dominum & iudicem superiore loco, infidelibus & damnâdis in inferiore relictis, consistamus. ATQVE

v. 18.

ITA iudicio nîox peracto in posterum SEMPER & æternum CVM DOMINO ERIMVS. * ITAQVE in obitu vestrorum CONSOLAMINI ALII ALIOS ISTIS SERMONIBVS, ijsque immodicum luctum arcete, Moderatum enim nemo prohibebit qui hominem nolit brutescere, neque affectum erga charissimos penitus exuere. *Necessesse est,* ait Augustinus, *ut tristes simus quando nos moriendo deserunt, quos amamus, quia etsi novimus eos non in æternum relinquere nos mansuros, sed aliquantum precedere secuturos: tamen mors ipsa, quam natura refugit, cum occupat dilectum, contristat in nobis ipsius dilectionis affe.*

affectum. Ideo admonuit Apostolus, non ut non contristemur, sed ut non sicut ceteri, qui spem non habent. Contristamur ergo nos in nostrorum mortibus necessitate amittendi, sed cum spe recipiendi. Inde angimur, hinc consolamur; inde infirmitas afficit, hinc fides reficit; inde dolet humana conditio, hinc sanat divina promissio. Hæc ille, Sermon, 32, de verbis Apostoli,

QVINTVM CAPVT.

V. 1.

Rorro resurrecturos mortuos esse, & extremo die fideles quosvis cum vivos immutatos, tum mortuos resuscitados Domino in aëre occursuros & postea cum eo semper futuros esse, ita quidem docuimus & docemus: CAETERVM DE TEMPORIBVS ET MOMENTIS, quibus videlicet ista sint eventura, & quantum temporis ad extremum usq; diem & iudicium superfit, FRATRES, NON NECESSE EST, VT VOBIS SCRIBATVR. * IPSI ENIM à curiosâ & inutili ejusmodi inquisitione alieni estis, & PROBE NOSTIS DIEM ILLVM DOMINI, VT FVR NOCTE venit, ITA VENTVRVM ESSE, nempe inopinato & improvise ad futurum, ut omnino quando adfuturus sit, determinari à nobis nequeat? *de die videlicet illo & hora nemo scit ne angeli quidem cælorum.* Matth. xxiv, 36. * CVM ENIM infideles DICENT, PAX EST ET SECVRITAS, sive ut loquitur Servator Matth. xxiv, 38. Quando, *sicut temporibus Noab, & diebus, qui præcesserunt diluvium,* edent & bibent, uxores ducent & nuptum dabunt, TVNC REPENTINVM EIS IMMINET EXITIVM, VT DOLOR PARTVS MVLIERI GRAVIDAE, qui & vehementissimus dolor est, & nullo temporis discrimine, etiam noctu in somnis, & etiam interdiu inter epulas & convivia invadit, ET NEQVAQVAM EFFVGIENT. * AT VOS, FRATRES, NON ESTIS

V. 2.

V. 3.

V. 4.

ESTIS IN TENEBRIS ignorantia videlicet & peccatorum,
 VT DIES ILLE VOS TANQVAM FVR (hujus enim simili-
 tudinis occasione, in allegoriâ pergit) somno sopitos DE-
 v. 5. PREHENDAT. * OMNES VOS FILII LVCIS ESTIS
 ET FILII DIEI: hoc est, in luce veritatis Evangelicæ, &
 studij bonorum operum constituti: NON SVMVS au-
 tem filij NOCTIS, NEQVE TENEBRARVM, hoc
 v. 6. est, neque versamur in ignorantia, neque nequitia, quæ
 lucem fugiat & tenebras quærat, operam damus, * NEM-
 PE IGITVR uti convenit fruentibus die & clarâ luce, NE
 DORMIAMVS somnum securitatis, inertia, aut iniqui-
 tatum, VT RELIQVI in mundo homines à verâ fide ali-
 v. 7. eni: SED VIGILEMVS, id est, ad excipiendum Dominum
 semper nos præparemus, ET SOBRII SIMVS, * NAM
 QVI DORMIUNT NOCTV DORMIUNT, ET QVI
 INEBRIANTVR NOCTV SVNT EBRII, ita videlicet
 v. 8. vulgò fit, & opera noctis quasi propria sunt dormire & in-
 briari. * AT NOS QVI SVMVS filij DIEI, & quos pro-
 pterea opera noctis minimè decent, SOBRII SIMVS,
 sive ut est Rom. XIII, 12, ubi eadem utitur allegoriâ, *abjiciamus*
opera tenebrarum, & induamus habitum qui luci conveniat, ut
interdium compositè ambulemus, INDVTI videlicet THORA-
 CE (nam pugna quoque nobis est, sed non adversus carnem &
 sanguinem. Eph. vi, 12) FIDEI ET CHARITATIS: ET
 v. 9. PRO GALEA SPE SALVTIS sive spe salutari. Hiscæ
 enim tribus vere Christianis virtutibus, facile depellitur Sa-
 tanas. * NAM NON CONSTITVIT NOS DEVS AD
 IRAM sive ad damnationem, SED AD SALVTEM OBTI-
 NENDAM. Eo itaque animosius & alacrius contra hostes
 salutis nostræ pugnemus, quo certiores sumus Deum ipsum
 id velle & agere, ut salvi simus, non quidem nostris ipso-
 rum viribus & operibus, sed PER DOMINVM NO-
 STRVM

STRVM IESVM CHRISTVM. * QVI MORTVVS
 EST PRO NOBIS, VT SIVE VIGILEMVS
 SIVE DORMIAMVS; hîc capitur propriè, & non ut
 antea metaphoricè; vel certe vigilare pro vivere, dormi-
 re pro mori, quasi dicat: ut quovis casu & quovis tempo-
 re CVM EO VIVAMVS, sive ipsi insiti vitæ spiritualis
 & coelestis consortes efficiamur. *Sive enim vivamus, si-
 ve moriamur, Domini sumus*, Rom. xiv, 8. * QVA-
 PROPTER cum tantam Dei erga vos benevolentiam
 compertam habeatis, ADHORTAMINI ALII ALIOS
 bonoq; & alacri animo esse iubete, ET ÆDIFICATE
 sive ad profectus in Christianâ perfectione faciendos sin-
 guli singulos excitare, SICVT ET FACITIS. Neque
 enim vos negligentiae accuso sed amore & curâ vestri in-
 stigante, saltem admoneo, quod in hac vitæ infirmitate
 nunquam potest esse superfluum, neque sapius fieri,
 quam par fuerit. * ROGAMVS AVTEM VOS
 FRATRES (hoc enim præ cæteris admonendum esse
 duximus) VT AGNOSCATIS EOS, QVI LA-
 BORANT INTER VOS in ministerio Evangelico
 ET PRAESVNT VOBIS IN DOMINO sive nomine
 Domini, & juxta præscriptum ejus vos regunt in ijs, quæ
 cultum Domini concernunt, ET ADMONENT VOS
 ne animis vestris doctrina & præcepta quibus Christiana
 religio continetur, excidant, agnoscatis, inquam, ut agno-
 sci oportet Dei ministros, dignos videlicet qui in sum-
 mopretio habeantur. * ET QVAM MAXIME
 CHAROS HABEATIS PROPTER OPVS IPSO-
 RVM, quia videlicet Ecclesiam Christi ædificant, & *pro
 animabus vestris excubant* Hebr. xiii, 17. Non est igitur
 quod honorem sibi arrogant, qui operi isti faciendo non

v. 10.

v. 11.

v. 12.

v. 13.

E

incum-

incumbant. Præterea PACEM COLITE INTER
 VOS MUTVO, procul faceffere iuffis fimulati-
 v.14. bus, jurgiis & diffidiis. * PRECAMVR AVTEM
 VOS, FRATRES, cum varia fint hominum in-
 genia, & alij alijs indigeant, neque omnes uno modo tra-
 ctari poffint, ut non pigeat ad hanc varietatem vosmet-
 ipfos accommodare, & quid cuique conveniat observa-
 re, ADMONETE INORDINATOS five diffolutius feffe-
 gerentes officij, & hortatibus veftris bonam mentem,
 quam videntur amiffiffe ijs reponite; CONSOLAMINI
 PVSILLANIMES, SVBLEVATE INFIRMOS five
 pronos in lapfum porrectâ quali manu retinete. Quo-
 niam autem tam varia expediri non poffunt, quin alicubi
 offendamini, & fuffeffu votis veftris ob hominum tardi-
 tatem non respondente, magnas moleftias fentiat; Ideo
 PATIENTI & miti ESTE ANIMO, & iram cohi-
 bete ERGA OMNES. * VIDETE, NE QVIS
 v.15. vindictâ cupiditate, MALVM PRO MALO CVPI-
 PIAM REDDAT, & injurijs inferendis cum altero cer-
 tet, SED potius BENEFICIENTIAM SEMPER SE-
 CTEMINI, TVM INTER VOS INVICEM utpote
 domesticos fidei, TVM ERGA OMNES etiam in-
 dignos & vobis infeftos. Nempe primus patientiæ gra-
 dus eft, non ulciffi injuriam; alter male meritos benefi-
 cij profequi, quod nobis injunxit Servator nofter Matth.
 v. 44. *Diligite inimicos veftros, benedicite ijs, qui execran-
 tur vos, benefacite ijs qui oderunt vos.* * SEMPER GAV-
 DEDETE, hoc eft, tranquillo & quieto efte animo, utpote
 qui nullius contra confcientiam criminis vobis confciii-
 fitis, & Deum habeatis propitium. Quibuscunque ita-
 que cafibus res humanæ turbentur vos inter vos pace, quâ
 Serva

Servator discipulos suos donat, fruamini. * SINE INTERMISSIONE ORATE * IN OMNIBVS cum lætis tum adversis GRATIAS AGITE. Omnia enim Deus in vestram salutem ordinat, & *novimus is qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum*, Rom. iix, 18.

V. 17.

V. 18.

Ista videlicet inter sese cohærent, seque mutuo consequuntur spiritualigaudio gaudere, orare, & gratias agere. HAEC EST ENIM VOLUNTAS DEI PER CHRISTVM IESVM ERGA VOS, sive hæc à vobis ex reverentiâ & amore Christi, cui nomen dedistis & tanquam membra inserti estis, præstari, Deo gratum est & acceptum.

* SPIRITVM NE EXTINGVITE. Duplex potest esse expositio, & utramque proponunt Chrysostomus, Theophylactus & Oecumenius. *Spiritum ne extinguite*, id est, 1.

V. 19.

gratiam Sancti Spiritus in vobis habitantis nolite peccatis contra conscientiam excutere. *Extinguit enim Spiritum vita impura*, ait rectè Chrysostomus. Metaphora à lumine ducta est, cum gratia Spiritus sit illuminatio nostra. Vel Spiritus hic significat *χαρισματα* illa spiritualia, 11.

dona videlicet linguarum, interpretationis atque alia quibus Ecclesia nascens illustrabatur, de quibus 1. Corinth. xii. & xiv. Ea vult in pretio haberi; minime vero per ingratitudinem aut contemptum reiici & amitti. Ejusmodi enim *χαρισματα*, etsi sæpe nihil tale cogitantibus aut sperantibus conferebantur, nemini tamen invito obtrudebantur, aut penes contemptentem, & ad usum non transferentem durabant. Inde Timotheum jubet exsuscitare

donum DEI, quod est, inquit, in te per impositionem manuum mearum, 2. Timoth. 1, 6.

V. 20.

* Subjicit generi præcipuam speciem, PROPHETIAS, id est, concessam peculiari Spiritus dono scripturæ interpretandæ scientiâ, NE PRO

NIHILO HABETE *μείωσις* est, pro maximi facite.

Qui enim prophetat hominibus loquitur adificationem & exhortationem & consolationem. 1. Corinth. XIV, 4. Itaque fratres, ait, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibere *ibid. vers. 39. * Cum autem nonnulli prophetas se*

v. 21.

mentiantur & fucum hominibus faciant, quod etiam apud Thessalonicenses contigisse, ex Epistolæ sequentis capite secundo manifestum est: Ideo OMNIA PROBATE, & juxta indubitata quæ edocti estis articulorum

fidei axiomata examine. Nam qui prophetiæ dono instructus est, prophetare debet *κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς*

πίστεως Rom, XII, 6. Cohærent igitur inter se isti quoque tres versiculi in hunc sensum: Charismata spiritualia nolite prohibere vel rejicere: in primis autem prophetiæ donum in pretio habete; Ne vero fucus vobis fiat, & commenta hominum ut Dei verbum obrudantur, omnia probate: QVOD BONVM FVERIT, RETINETE,

ne cuius spiritui credite, sed probate Spiritus an ex DEO sint. Nam multi Pseudopropheta venerunt in mundum. 1. Joh. IV, 1.

v. 22.

* AB OMNI non modo malo, sed etiam SPECIE MALI ABSTINETE, ut nequidem sinistra aliqua in vos cadere queat suspicio, nec cuiquam scandali occasionem præbeatis, * Subjungit votam. IPSE AVTEM DEVS

v. 23.

PACIS, qui pacem spiritualem vobis largitur, & pace vestrâ mutuâ delectatur, SANCTIFICET VOS TOTOS à mundo videlicet segregatos, constituat vos sacerdotes ad offerendum spirituales hostias acceptas Deo per Jesum Christum, Apoc. I, 6. 1. Pet. II, 5. ET INTEGER sive perfectus, & omnibus Christianæ sanctimonie numeris absolutus SPIRITVS VESTER, hoc est, anima rationalis, ut Eccles. XII, 7. Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

ET

ET ANIMA sensitiva videlicet, cujus sunt irascibilis & concupiscibilis facultates, ET CORPVS, quo refertur locomotiva, INCVLDATE IN ADVENTVM DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, (hoc est, ad extremum usque ut diximus supra cap. III, vers. ult.) CONSERVENTVR, nempe tum demum sanctificatus est homo, & perfecte Deo subiicitur, quando mens nihil cogitat, nihil desiderat appetitus, nihil exequitur corpus, nisi quod diuinae voluntati respondeat. Rectè autem ea solùm memorantur facultates, quæ aut per se, aut per participationem liberæ sunt, siue in quas homini dominium aliquod. * Neque est quod id fore diffidatis, FIDELIS EST DEVS QVI VOCAVIT VOS, QVI ETIAM ID EFFICIET, ut integritate conservatâ, ad æternam salutem perveniat. Neque enim à parte suâ quicquam patietur desiderari. * Iubet præterea se suosque labores Deo precibus commendare & fratres cum osculo sancto, de quo diximus Rom. xvi, 16, salutari. * Tandem ADIVRO, inquit, siue obtestor VOS PER DOMINVM CVI rationem sitis reddituri, nî pareatis VT RECITETVR HAEC EPISTOLA OMNIBVS SANCTIS FRATRIBVS. Non vult supprimi Epistolam, sed reliquis omnibus communicari ab ijs, ad quorum manus primum pervenisset. Videtur autem Presbyterio missa fuisse. Si legere aut audire Epistolas Apostolicas tum temporis quis fidelis debuit, cur id ipsum hodie piaculum habetur? Malumus itaque cum Chrysostomo facere, quàm cum hodiernis Romanis Pontificibus. Hi in expurgatorio suo, quem vocant, indice regulâ quartâ edicunt, ut qui absque facultate Episcopi aut inquisitoris Biblia idiome vulgari, habuerit aut legerit, nisi prius Bibliis ordinario redditis, peccatorum absolutio-

V. 24.

V. 25. 26.

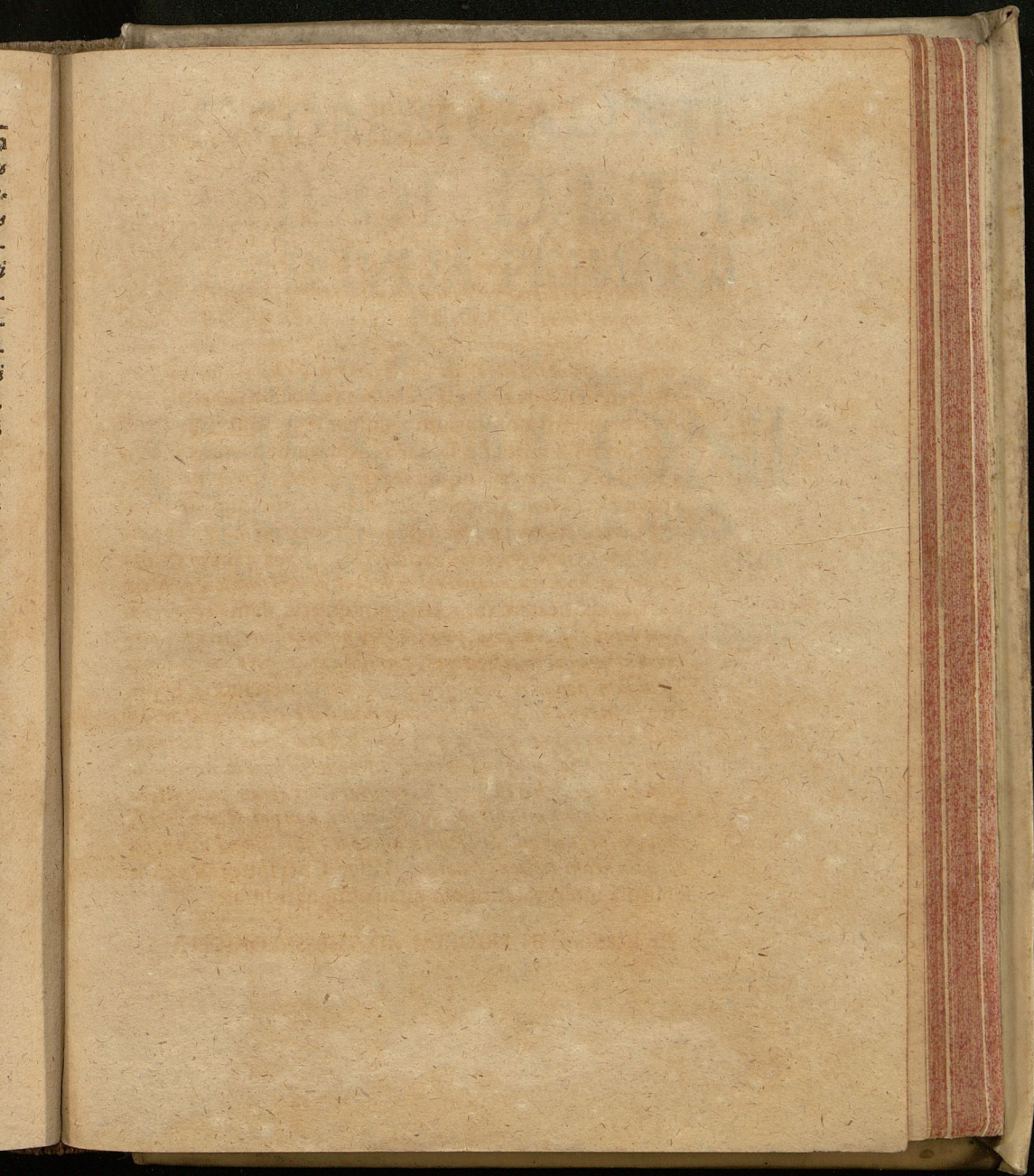
V. 27.

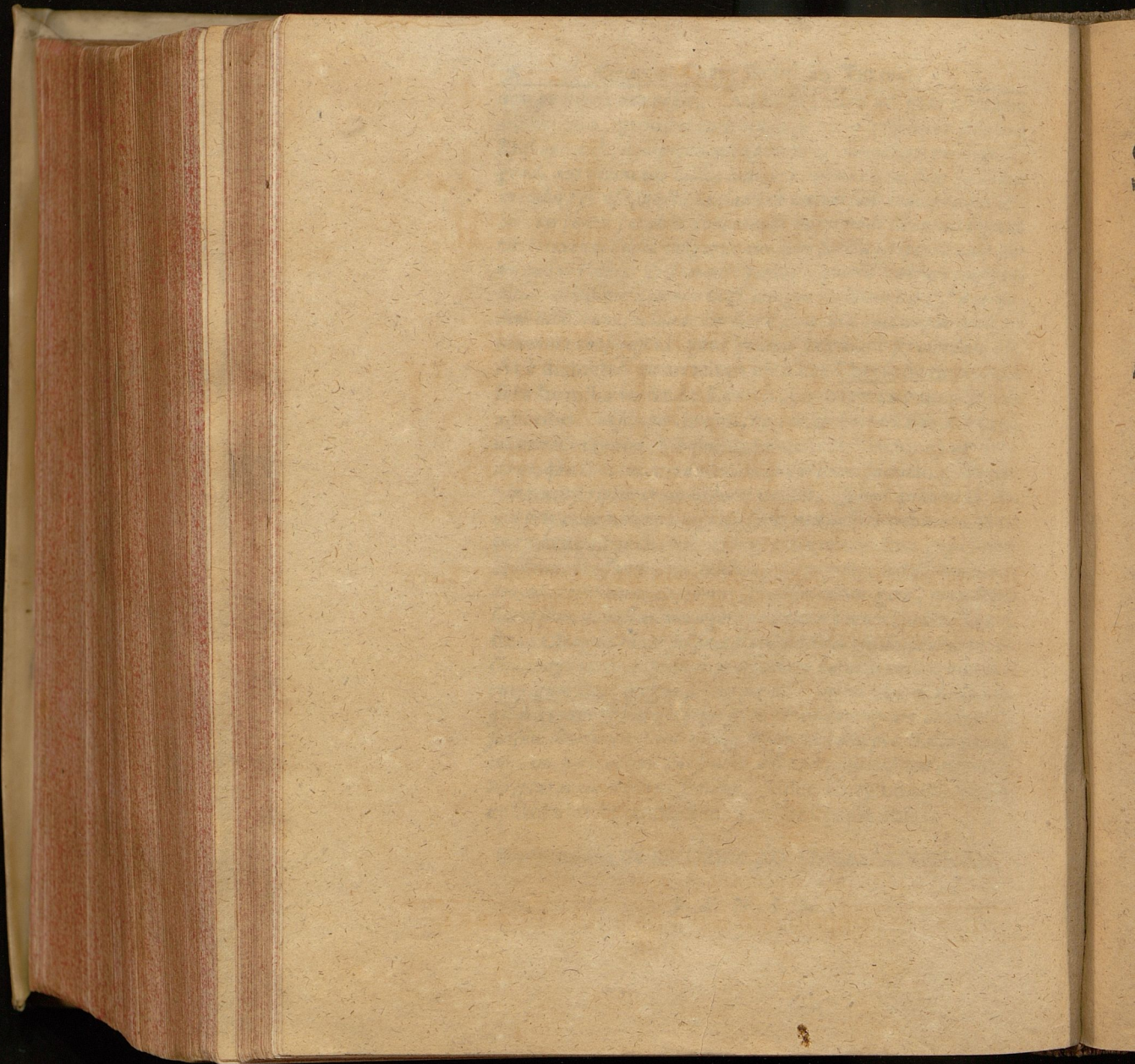
nem percipere non possit. Additur autem ad eam regulam observatio, quod per eam nulla de novo tribuatur facultas Episcopis vel Inquisitoribus, concedendi licentiam emendi, legendi aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum haecenus mandato & usu Sanctae Romanae & universalis inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi huiusmodi licentias legendi vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias sanctae scripturae tam Novi quam Veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas, ac insuper Summaria & compendia etiam historica eorundem Bibliorum seu librorum sacrae scripturae quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolatè servandum est. At è diametro contrarium inculcat Chrysostronus, totà fere homilia tertia de Lazaro, è qua tamen pauca saltem adscribo. *Id semper, inquit, hortor, & hortari non desinam, ut non hic tantum, (in publicà videlicet concione) attendatis ijs, quae Domini, verum etiam quum domi fueritis, assidue divinarum scripturarum lectioni vacetis. Quod quidem & iis, qui privatim mecum congressi sunt, non destui inculcare. Mox per occupationem subterfugium quorundam (ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alo liberos, familiae curam gero, mundanus homo sum, non est meum legere scripturas) intercludit. Et postea: Magna adversus peccatum munitio est scripturarum lectione: magnum praecipitium, profundum barathrum, scripturarum ignoratio: magna salutis perditio, nihil scire ex divinis libris: ea res & haeresis peperit, ea vitam corruptam invexit, ea sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri non potest, non potest, inquam, fieri, ut quis sine fructu discedat, qui assiduè attendit scripturarum lectione fruatur.* Hisce Chrysostroni verbis epistolae interpretationem quasi obliquare libuit.

Explicationis IN PRIOREM AD THESSALONICENSES,

F I N I S.

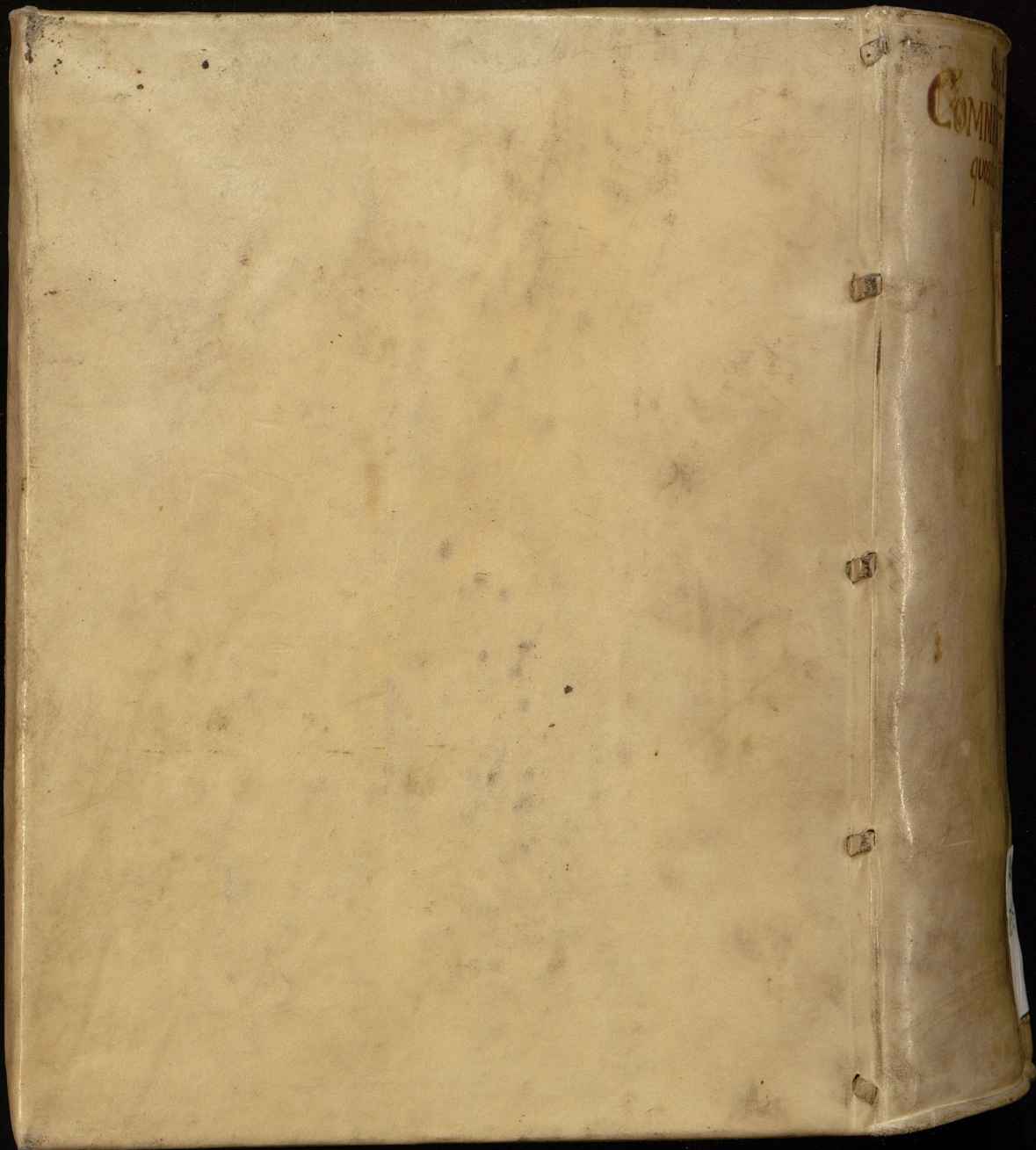

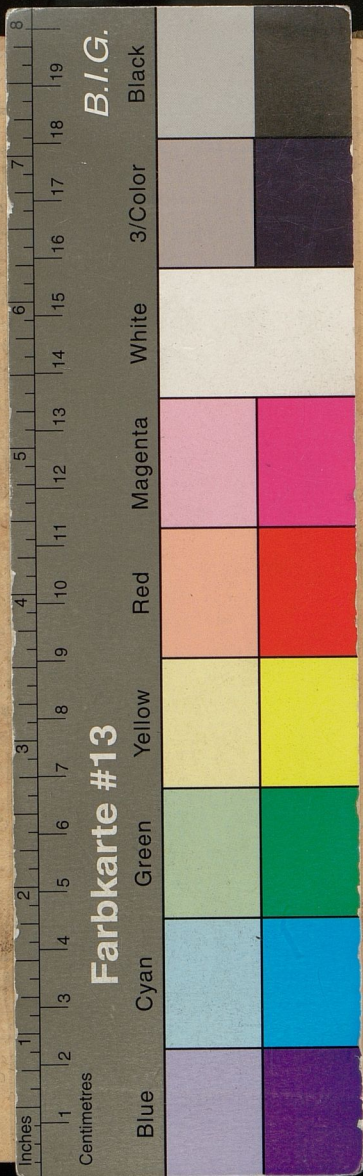
153 155

X2615745

K

VD17

II.
GEORGII CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN
ACAD. IVLIA PRIMARII

PROF.

IN EPISTOLAM
SANCTI APOSTOLI PAVLI AD

THESSALONI-
CENSES PRIOREM

EXPOSITIO LITTERALIS.

QVOMODO ILLA ANTE ANNOS XXIIIX, QVVM PVBLICE
PROPONERETVR EXCIPI POTVIT.

NUNC PRIMUM EDITA.

BRVNSVIGAE,

Typis & sumptibus ANDREAE DVNCKERI,
M. DC. LIV.